

УДК 658.246.83:006.83

ОБЛІКОВО-КОНТРОЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ

ACCOUNTING AND CONTROL SUPERVISION OF THE ENTERPRISE'S FINANCIAL ACTIVITIES

Хлівна І.В.

доктор економічних наук,
професор кафедри «Економічна теорія»,
Національний аерокосмічний університет
імені М.Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут»

Ліхоносова Г.С.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри «Фінанси»,
Національний аерокосмічний університет
імені М.Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут»

У статті обґрунтовано авторське бачення обліково-контрольного забезпечення фінансової діяльності суб'єкта господарювання. Обґрунтовано, що обліково-контрольне забезпечення на підприємстві виступає повноцінною децентралізованою системою, елементарні підсистеми якої здійснюють збір, обробку, систематизацію всіх видів інформації, яка споживається для забезпечення своєчасного погашення податкових зобов'язань та прийняття управлінських рішень із метою підвищення ефективності діяльності господарюючого суб'єкта. Запропоновано доповнення обліково-контрольного забезпечення фінансової діяльності суб'єкта господарювання специфічною формою інформаційної системи, яка була б здатна забезпечувати інформацією різні рівні управління та численні об'єкти фінансової діяльності суб'єкта господарювання.

Ключові слова: обліково-контрольне забезпечення, фінансова діяльність, управлінський облік, податковий облік, система звітності.

В статті обосновано авторське бачення обліково-контрольного забезпечення фінансової діяльності підприємства. Обосновано, що обліково-контрольне забезпечення на підприємстві виступає повноцінною децентралізованою системою, елементарні підсистеми якої здійснюють збір, обробку, систематизацію всіх видів інформації, що споживається для забезпечення своєчасного погашення податкових зобов'язань та прийняття управлінських рішень з метою підвищення ефективності діяльності господарюючого суб'єкта. Предложено доповнення обліково-контрольного забезпечення фінансової діяльності підприємства специфічною формою інформаційної системи, яка була б здатна забезпечувати інформацією різні рівні управління та численні об'єкти фінансової діяльності підприємства.

Ключевые слова: учетно-контрольное обеспечение, финансовая деятельность, управленческий учет, налоговый учет, система отчетности.

The article substantiates the author's vision of accounting and control of financial activity of the entity. It is substantiated that accounting control equipment at the enterprise serves as a complete decentralized system, the basic subsystem of which collects, processes and systematizes all types of information that is consumed to ensure timely repayment of tax liabilities and the adoption of management decisions in order to improve the efficiency of the business entity. The addition of the accounting and control provision of the financial activity of the entity is proposed by a specific form of the information system that would be able to provide the information with different levels of management and numerous objects of financial activity of the entity.

Key words: accounting control equipment, financial activity, management accounting, tax accounting, reporting system.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Рішення поточних і стратегічних завдань управління в організаціях буває ефективним, якщо воно базується на достовірній та своєчасній інформації. Відомо, що най-

більш значущою інформацією є звітність організації. Система звітності сучасних організацій незалежно від їх організаційно-правової форми діяльності та форми власності є багатогранною, включає, крім бухгалтерської (фінансової) звітності, такі її види, як: звітність, складена за вимо-

гами МСФЗ; внутрішня управлінська (виробнича) звітність; оперативна звітність; стратегічна звітність; податкова звітність та ін. Залежно від тимчасового періоду охоплення даних звітність може забезпечити управління своєчасною, оперативною або ретроспективною інформацією. Ретроспективні дані, систематизовані у вигляді динамічних рядів за кілька звітних періодів, часто використовуються організаціями як основа для розрахунку прогнозних показників і складання форм стратегічної звітності. Для такої звітності, безумовно, не потрібен увесь набір показників наявної бухгалтерської (фінансової) звітності, частина інформації може бути представлена показниками внутрішньої управлінської звітності у вигляді певних індексів, у процентному співвідношенні до ключових показників тощо. Що стосується оперативних облікових даних, то їх отримання в системі бухгалтерського (фінансового) обліку є складною справою. Обробка поточної інформації бухгалтеріями організацій традиційно здійснюється за минулий місяць, квартал, півріччя, дев'ять місяців, рік і не задовольняє, як правило, управлінців за часом отримання необхідних даних. Ті організації, які мають ефективно організовані бухгалтерії, розвинені системи управлінського (виробничого) обліку, можуть формувати оперативну інформацію на основі даних управлінського обліку, підданих внутрішнього контролю, а в подальшому – контролю на предмет відповідності даним сформованої бухгалтерської (фінансової) звітності.

Такий підхід дає змогу говорити про можливість інтеграції інформації бухгалтерського та управлінського обліку, а під час використання сучасних комп'ютерних технологій – про своєчасне забезпечення інтегрованою інформацією управлінців організації рівнів. Виходячи з вищевикладеного, важливою проблемою є вдосконалення функціонуючих і розроблення принципово нових підходів і методів, що дають змогу інтегрувати облік і контроль у систему управління виробничим підприємством з їх адаптацією до специфіки галузі. При цьому облік і контроль повинні забезпечувати не тільки об'єктивність і достовірність інформації, а й, що особливо важливо для управління виробничим підприємством, релевантність та оперативність.

Вимагають відповідного критичного осмислення й процеси гармонізації бухгалтерського обліку з принципами міжнародних стандартів фінансової звітності.

Необхідність пошуку і дослідження нових напрямів удосконалення організаційно-методичних аспектів обліку та контролю фінансової діяльності підприємства у сформованих економічних умовах є важливим для підвищення ефективності комунікації смислової інформації в системі управління підприємством у цілому і прийняття обґрунтованих економічних рішень.

Вищевикладене зумовлює доцільність і послідовність наукового дослідження даної пробле-

матики у сфері обліково-контрольного забезпечення фінансової діяльності підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спираються автори. Треба відзначити, що види обліку є предметом дослідження багатьох учених, які з різним ступенем формалізації тієї чи іншої облікової системи визначали кордони і зміст інформаційного забезпечення окремих сфер або завдань управління. Це, своєю чергою, призвело до виділення різних управлінських систем і підсистем. Так, підсистемами управлінського (виробничого) обліку в сучасній економічній літературі виділені програмно-орієнтований облік, запропонований І.П. Курочкіною [4; 5]; процесно-орієнтований облік в складі управлінського обліку і звітності, обґрунтований І.В. Аверчевим [2]; стратегічний управлінський облік, узагальнений О.Е. Миколаєвим, О.В. Алексєєвим [7] та ін.

Здебільшого автори виокремлюють один вид обліку від іншого, деталізуючи управлінські завдання для формування потрібної для прийняття рішень інформації. Наприклад, програмно-орієнтований облік, як зазначає І.П. Курочкіна, як сфера виробничого обліку вимагає трансформації принципів, методики і показників однієї облікової системи для іншої.

Формулювання цілей статті (**постановка завдання**). Мета статті полягає в обґрунтуванні теоретичних положень і розробленні організаційно-методичних аспектів і практичних рекомендацій щодо інтегрованого функціонування обліку і контролю в системі управління фінансовою діяльністю підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Обліково-контрольна система об'єднує на підприємстві облікові операції та операції, що здійснюються для забезпечення достовірності даних, які формуються в рамках бухгалтерського та податкового обліку.

Слово «система» походить від грецького слова *systema*, що означає «ціле, складене з частин» [1, с. 1402]. Таким чином, система являє собою безліч елементів, що знаходяться у відносинах і зв'язках один з одним, й утворює певну цілісність, єдність.

Обліково-контрольний процес більшою мірою відповідає параметрам моделі частково децентралізованої системи. Окремі її елементи на підприємстві є самостійними одиницями. Кожен має свій предмет, методи дослідження, практичне застосування, але тим не менше всі елементи взаємопов'язані.

Таким чином, обліково-контрольне забезпечення – це частково децентралізована система, елементарні підсистеми якої здійснюють збір, обробку, систематизацію всіх видів інформації, яка споживається для забезпечення своєчасного погашення податкових зобов'язань та прийняття управлінських рішень із метою підвищення ефективності діяльності господарюючого суб'єкта.

Щоб зрозуміти, у чому полягає цілісність і єдність даної системи, необхідно розглянути кожну з її підсистем, визначити їх функції та значимість для успішної реалізації діяльності підприємства.

Бухгалтерський фінансовий облік являє собою систему, яка здійснює обробку та передачу інформації про активи, капітал, зобов'язання, доходи та витрати організацій і економічних процесах шляхом систематизації та грошової оцінки господарських фактів і явищ для активного впливу на об'єкт управління та його зовнішнє середовище.

Бухгалтерський управлінський облік будується на ідентифікації, вимірі, накопиченні, підготовці, інтерпретації та наданні інформації, необхідної управлінської ланки підприємства для здійснення планування, оцінки і контролю господарської діяльності, оптимального використання ресурсів підприємства та контролю над повнотою їх обліку. Функції управлінського обліку представлені на рис. 1.

Податковий облік – система узагальнення інформації для визначення податкової бази по податках, що сплачуються підприємством, на основі даних документів первинного обліку, згрупованих відповідно до порядку, передбаче-

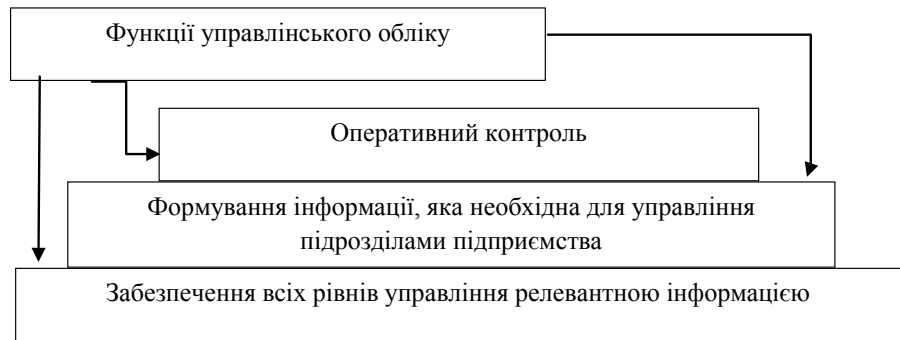


Рис. 1. Функції управлінського обліку

Джерело: розроблено авторами

ного Податковим кодексом України. При цьому податковий облік у відокремленому вигляді застосовується нечасто.

При цьому методологія його ведення практично скрізь заснована на бухгалтерському обліку. Основні функції податкового обліку представлені на рис. 2.

Фінансовий, податковий та управлінський облік будуються на первинній реєстрації фактів господарського життя. Цей процес можна виділити в окрему категорію – бухгалтерський первинний облік (рис. 3).

Піраміда DABO є відображенням фінансового обліку, піраміда DBCO – управлінського обліку, DACO – податкового обліку. При цьому з малюнка видно, що окремі сторони пірамід бухгалтерського, управлінського і податкового



Рис. 2. Взаємоузгодженість функцій управлінського та податкового обліку

Джерело: розроблено авторами

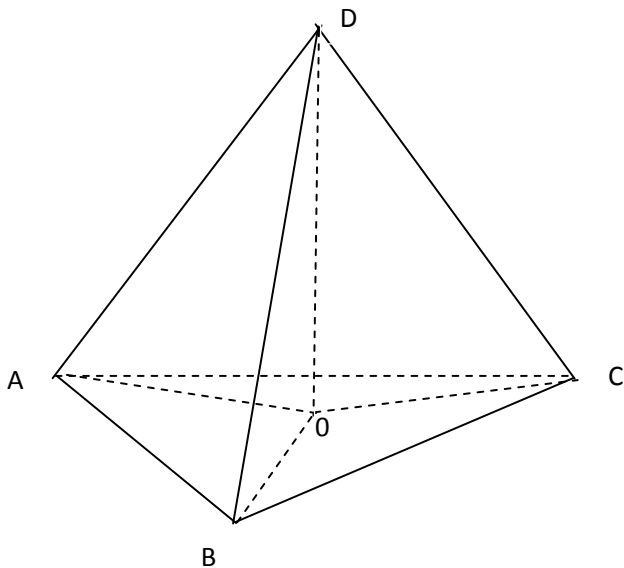


Рис. 3. Взаємоузгодженість управлінського, фінансового, податкового контролю

Джерело: розроблено авторами

обліку лежать в одній площині, тобто об'єднані підставою АСВ – головної піраміди. Це пояснюється тим, що кожен із даних видів обліку будується на основі первинного відображення фактів господарської діяльності або на основі первинного бухгалтерського обліку. Таким чином, бухгалтерський первинний облік – система збору та реєстрації фактів господарського життя за допомогою уніфікованих форм первинних документів.

Серйозною проблемою під час упровадження управлінського обліку в організаціях є розроблення її фінансової структури, для чого необхідна відповідна регламентація. Як правило, регламентами є: положення про структуру центрів фінансової відповідальності; положення і посадові інструкції, що закріплюють функції управлінського обліку за виконавчими ланками в рамках усієї організаційно-управлінської структури. Для впровадження управлінського обліку потрібна також побудова системи управлінської звітності, у рамках якої розглядають найчастіше організацію бюджетування основних бізнес-процесів, розроблення форм бюджетних звітів, методики їх заповнення і контролю.

Безумовно, робота буде ефективною лише за належної комп'ютеризації та використання сучасних інформаційних технологій облікового процесу. Це, своєю чергою, потребує спеціального навчання фахівців з управлінського обліку та інтеграції даних різних облікових систем. За різноманіття видів діяльності, виконуваних робіт і послуг, що надаються комерційними організаціями, вищевикладені підходи до інтеграції інформації знаходять свою затребуваність серед різних груп користувачів.

Що стосується організацій бюджетної сфери, які дещо обмежені у виборі форм і мето-

дів ведення обліку, формування інтегрованої інформації для них має свої специфічні особливості. Розглядаючи методологію бухгалтерського обліку організації соціальної сфери (охорона здоров'я, освіта тощо), що є, по суті, бюджетними, можна говорити про необхідність відображення в бухгалтерському обліку багатоаспектного надання послуг, під яке виділяється бюджетне фінансування. Крім питань обліку, дуже гостро стоять питання контролю над цільовим використанням джерел фінансування послуг, що надаються. У цьому разі інтеграція інформації для виявлення відхилень у використанні коштів, їх перевитрати, іммобілізації носить обліково-контрольний характер. Система обліково-контрольного забезпечення управління фінансуванням бюджетних організацій включає інформацію про формування (виділення, отримання) і використання джерел фінансування, що мають цільовий характер.

Кошторисно-фінансові розрахунки складаються організаціями як обґрунтування необхідного обсягу виділених на кожен календарний рік джерел фінансування, включають безліч показників та індикаторів, у складі яких: фінансово-економічні показники, індикатори динаміки майна, індикатори використання людських ресурсів, соціальні та інші показники. Це дає змогу у фінансовому механізмі бюджетних організацій забезпечувати інформацією різні реалізовані цими організаціями функції. Наприклад, організації вищої освіти до основних функцій часто відносять: фінансове забезпечення, ресурсне забезпечення, організаційне забезпечення, інформаційне забезпечення, науково-дослідне забезпечення, методичне забезпечення тощо. У програмах стратегічного розвитку сучасних університетів можна бачити розділи прогнозних показників та індикаторів за видами діяльності, виділених відповідно до реалізованих основних функцій.

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Отже, виходячи з вищенаведеного, обліково-контрольне забезпечення являє собою складну інформаційну систему, яка здатна забезпечувати інформацією різні рівні управління та численні об'єкти фінансової діяльності суб'єкта господарювання. Фінансова звітність не повною мірою задовольняє інформаційні потреби системи фінансового менеджменту. Найбільший ефект від фінансового планування досягається, якщо воно носить комплексний поступальний характер, здійснюється систематичний поточний і операційний контроль над діяльністю господарського суб'єкта, а за результатами контрольних перевірок керівництво приймає рішення щодо усунення причин, які негативно впливають на результати заходів щодо виконання планових показників і антикризового управління фінансами.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і гол. ред. В.Т. Бусел. К.; Ірпінь: Перун, 2009. 1736 с.
2. Аверчев И.В. Управленческий учет и отчетность. Постановка и внедрение. М.: Рид Групп, 2011. 416 с.
3. Вахрушина М.А., Лялькова Е.Е. Учетная политика в системе управленческого учета: методика формирования, практика применения. М.: Экономист, 2008. 205 с.
4. Курочкина И.П. Методология программноориентированного учета и анализа: монография. Йошкар-Ола: Марийский государственный технический университет, 2009. 189 с.
5. Курочкина И.П. Теоретические основы учета процесса производства: монография. М.: ГольфСтрим, 2008. 166 с.
6. Николаева О.Е., Алексеева О.В. Стратегический управленческий учет: монография. К.: Едиториал, 2003. 304 с.
7. Савенков Д.Л. Практика внедрения «бережливого производства» на промышленных предприятиях машиностроительного комплекса. М.: Финансы и статистика, 2006. 224 с.
8. Мальсагов И., Парова Л. Роль учетно-контрольной информации в управлении организациями. Инновации в учете, анализе, контроле и аудите. 2014. № 5(22). С. 54–57.